

FÓKUSZBAN A SZÁRAZFÖLDI ÖKOSZISZTÉMÁK VÉDELME, ÉVES ÖSSZEFOGLALÓ

Az idei GEO Magazin Fenntartható Fejlődési Célok sorozatunk záró számában a Szárazföldi ökoszisztémák védelmével (SDG 15) kapcsolatos célokat mutatjuk be, valamint az év és a sorozat zárásaként rövid összefoglalást is nyújtunk az összes cél helyzetéről.

ÍRTA: SZOMOLÁNYI KATALIN

A

A 193 ország által egyhangúlag elfogadott 2030-ig elérendő 17 Fenntartható Fejlődési Cél (Sustainable Development Goals, röviden SDG-k) közül az idén már részletesen bemutatunk tizenhatot, amit most a szárazföldi ökoszisztémák védelméről szóló céllal teszünk teljessé.

15. CÉL: SZÁRAZFÖLDI ÖKOSZISZTÉMÁK VÉDELME

Ez a Fenntartható Fejlődési Cél a szárazföldi ökoszisztémák védelme, helyreállítása és fenntartható használatának támogatása, a fenntartható erdőgazdálkodás, a sivatagosodás leküzdése, a talajdegradáció megállítás és visszafordítása, valamint a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása témakörhöz kapcsolódik. A probléma azért is sokrétű, mert a Föld 29,2 százalékát szárazföldi területek alkotják, és az emberiség maga is ezeken a területeken él. Mivel a rendelkezésre álló területek végesek, ezért az emberiség az igényeit

sokszor a természet kárára tudja csak kielégíteni, súlyos problémákat okozva a szárazföldi ökoszisztémában. Vegyük például az erdőket: az erdők a szárazföldi területek 31 százalékát foglalják el, és jelentős szerepük van a belélegzett levegő tisztításán át az asztalunkra kerülő ételig és ivóvízig.

Ezekon felül az erdők adnak otthont az összes szárazföldi állat-, növény- és rovarfaj több mint 80 százalékának.

Az erdőirtás mértéke percenként 30 futballpálya elvesztésének felelt meg 2019-ben, a biológiai sokféleség pedig gyorsabban hanyatlik, mint az emberiség történelmében bármikor. Globálisan a Föld szárazföldi területének egyötöde (több mint 2 milliárd hektár) degradálódott, ez a terület majdnem akkora, mint India és Oroszország együttvéve.

A talaj degradációja mintegy 3,2 milliárd ember jólétét ássa alá, a fajokat a kihalás szélére hajtva, és fokozva az éghajlatváltozás pusztító hatásait.

A biológiai sokféleség és az ökoszisztémaszolgáltatások az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás és a katasztrófakockázat-csökkentési stratégiák alapját is képezhetnék, hiszen olyan előnyökkel járnak, amelyek növelik az emberek ellenálló képességét az éghajlatváltozás hatásaival szemben. Ehhez azonban sürgős szemléletváltásra van szükség. Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai közül a 15. pedig erre hivatott megoldást találni, és megtalálni azt az utat, amelyből mind az

emberiség, mind pedig a szárazföldi ökoszisztéma kölcsönösen profitálni tud.

2030-IG ELÉRENDŐ CÉLKITŰZÉSEK

15.1 2020-ig a szárazföldi, valamint az édesvízi ökoszisztémák és szolgáltatásaik megőrzésének, helyreállításának és fenntartható használatának biztosítása, különös tekintettel az erdőkre, a vizes és száraz élőhelyekre, hegyekre, a nemzetközi megállapodásokból eredő kötelezettségeknek megfelelően.

15.2 Az erdők minden típusa esetében a fenntartható kezelés megvalósításának elősegítése, az erdőirtások megállítása, a leromlott állapotú erdők helyreállítása, az erdőfelújítások és -telepítések jelentős mértékű növelése globális szinten.

15.3 A sivatagosodás leküzdése, a leromlott földterületek és talaj helyreállítása, beleértve a sivatagosodás, az aszály és az árvizek által érintett területeket, valamint törekvés a talajdegradáció nélküli világ elérésére.

15.4 A hegyvidéki ökoszisztémák megőrzésének biztosítása – beleértve biológiai sokféleségüket is – a fenntartható fejlődéshez nélkülözhetetlen előnyöket nyújtó kapacitásuk növelése érdekében.

15.5 Sürgős és jelentős intézkedések megtétele a természetes élőhelyek romlásának mérséklésére, a biológiai sokféleség csökkenésének megállítására, valamint a veszélyeztetett fajok védelme és kipusztulásuk megakadályozása.

15.6 A genetikai erőforrások hasznosításából származó előnyök igazságos és méltányos megosztásának támogatása, valamint az ezen erőforrásokhoz történő megfelelő hozzáférés elősegítése a nemzetközi megállapodásokban foglaltak szerint.

15.7 Sürgős intézkedés a növény- és állatvilág védett fajait érintő orvvadászat és csempészség megállítására, a vadvilágból származó illegális termékek iránti kereslet és kínálat kezelésére.

15.8 Intézkedések bevezetése a szárazföldi és vízi ökoszisztémákban az idegenhonos özőnfajok betelepítésének megelőzésére, valamint hatásaik jelentős csökkentésére, és a kiemelt jelentőségű özőnfajok visszaszorítására vagy kiirtására.

15.9 Az ökoszisztémákkal és a biológiai sokféleséggel kapcsolatos értékek integrálása a nemzeti és helyi tervezésbe, fejlesztési folyamatokba, a szegénységcsökkentési stratégiákba és elszámolásokba.

15.A A pénzügyi források mobilizálása és jelentős

mértékű növelése minden forrásból a biológiai sokféleség, az ökoszisztémák megőrzése és a fenntartható használat érdekében.

15.B Jelentős erőforrások mobilizálása minden forrásból és minden szinten a fenntartható erdőgazdálkodás finanszírozására, valamint megfelelő ösztönzés biztosítására a fejlődő országok számára a fenntartható erdőgazdálkodás implementálásának elősegítésére, beleértve az erdők megőrzését és felújítását célzó tevékenységeket.

15.C A globális szintű támogatás növelése a védett fajokat érintő orvvadászat és csempészet elleni küzdelem erőfeszítéseire, beleértve a helyi közösségek kapacitásának növelését a fenntartható megélhetési lehetőségek elérésére.

TÉNYEK ÉS ADATOK:

- Az emberi tevékenység a Föld felszínének csaknem 75 százalékát megváltoztatta, ezzel a vadvilágot és a természetet a bolygó egyre kisebb szegletébe szorítva, és növelve a zoonózisok, azaz az állatról emberre terjedő betegségek, például a Covid-19-hez hasonló járványok előfordulásának kockázatát.
- Az erdők adnak otthont az összes szárazföldi állat-, növény- és rovarfaj több mint 80 százalékának.

- Az aszály és az elsvatagosodás miatt évente 12 millió hektár termőföld válik használhatatlanná (percenként 23 hektár). Ezekon a területeken egy éven belül 20 millió tonna gabonát lehetne termeszteni.
- Az illegális orvvadászat és a vadon élő állatok kereskedelme továbbra is megghiúsítja a természetvédelmi erőfeszítéseket: közel 7000 állat- és növényfajt találtak 120 országot érintő illegális kereskedelemben.
- A mikroorganizmusok és a gerinctelenek kulcsfontosságúak az ökoszisztémaszolgáltatások szempontjából, de hozzájárulásukat még mindig alig ismerik, és emellett ritkán ismerik el jelentőségüket.

2020-AS FEJLŐDÉS

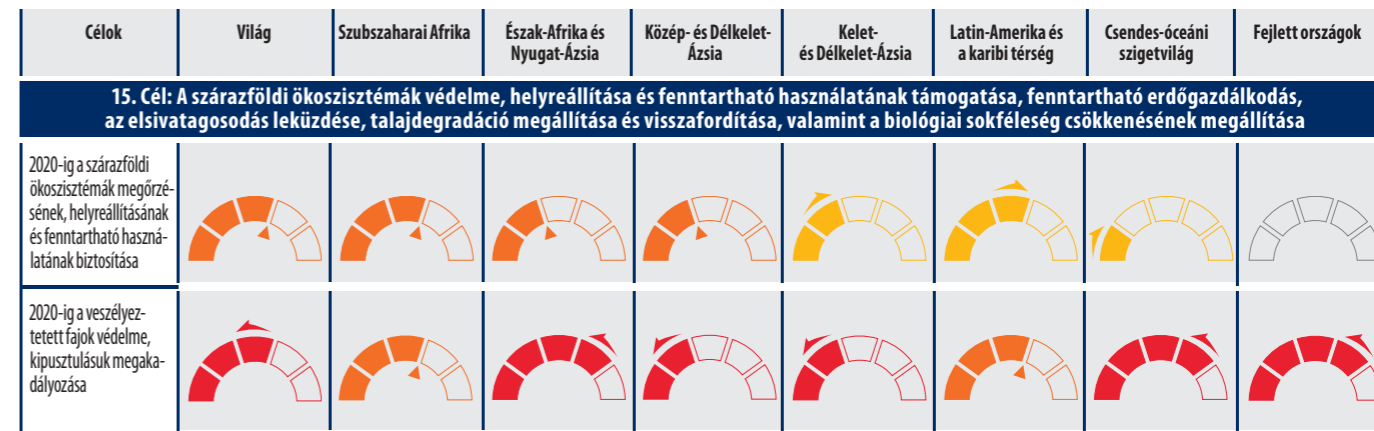
A vadon élő állatokkal kapcsolatos bűnözés mind az állatfajokat, mind az emberi egészség

séget veszélyezteti, beleértve az új halálos betegségeket is.

A feltörekvő fertőző betegségek, például a madárinfluenza és az ebola 75 százaléka zoonózis, azaz a vadon élő állatokról terjed át az emberekre. A fertőzés az érintett vadon élő állatokkal való emberi érintkezés útján történik, és általában akkor fordul elő, amikor az emberek behatolnak a természetes élőhelyekre, és ott olyan tevékenységet folytatnak, amivel megzavarják az ökoszisztémát. Ilyen például a vadon élő állatokkal való kereskedelem. Vegyük például a tobzoskák esetét. A tobzoskák, pontosabban az Afrikában és Ázsiában előforduló pikkelyes hangyászok, a bolygó legnagyobb kereslettel rendelkező vadon élő emlősei. Ők az egyik vezető gyanúsítottak a közvetítő állatokkal kapcsolatban, amelyek a koronavírust vad denevérekről emberekre terjesztették. A tobzoskahúst nedves piacokon árúsítják, melyeket olyan lehetséges helyszíneként azonosítottak, ahol az ember koronavírussal fertőződhetett, és ez indíthatta el a világjárványt. Annak ellenére, hogy mind a 8 tobzoskafaj legális kereskedelmét betiltották 2017-ben, 2014 óta 370 ezer tobzoskát foglaltak le a hatóságok illegális kereskedelemben, ami arra utal, hogy továbbra is több millió tobzoska tart törvénytelenül főként az ázsiai piacok felé. A vadon élő állatokkal kapcsolatos bűnözés – mint például a tiltott orvvadászat, valamint a tobzoskák és más állatok kereskedelme – nemcsak az ökoszisztémák egészségét és a biológiai sokféleséget fenyegeti, hanem megzavarhatja az emberi egészséget, a gazdasági fejlődést és a biztonságot szerte a világon, aminek most első kézből lehetünk tanúi.

A talaj degradációja emberek milliárdjait érinti, a fajok kipusztulásához vezet, és fokozza az éghajlatváltozást.

Globálisan a Föld szárazföldi területének egyötöde (több mint 2 milliárd hektár) a talaj degradációja miatt használhatatlan, ami közel India és Oroszország méretű területnek felel meg. A talajdegradáció mintegy 3,2 milliárd ember jólétét ássa alá, a fajokat a kihalás felé hajtja, és fokozza az éghajlatváltozást. 2000 és 2015 között a földborítás globális trendje nettó veszteséget jelzett a természetes és féltermészetes területeken egyaránt. Ezeket a veszteségeket közvetlen és közvetett tényezők okozták, köztük az erdőirtás, a fenntarthatatlan mezőgazdasági gyakorlatok és az urbanizáció, va-

JELMAGYARÁZAT

Trendek (színek és nyilak, nyílhegyek)

- ▲ Lényeges előrehaladás/terv szerint halad
- ▲ Korlátozott vagy nincs előrelépés
- ▲ Elfogadható előrehaladás, de gyorsítás szükséges
- ▲ Értéksökkenés

Jelenlegi szint

- ▲ A cél teljesült vagy majdnem teljesült
- ▲ Közel a célhoz
- ▲ Mérsékelt távolságra a céltól
- ▲ Távolság a céltól
- ▲ Nagyon messze a céltól
- ▲ Elégtelen adat

lamint a földhasználat és a szegénység. A földhasználat megváltozása, amely a talajdegradáció egyik fő mozgatórugója, az újonnan megjelenő fertőző betegségek egyik elsődleges átviteli útvonala is.

2020 elejéig 123 ország kötelezte el magát amellett, hogy önkéntes célokat tűz ki a „talajdegradáció-semlegesség” elérése érdekében, amely az Agenda 2030-ban is elfogadott globális cél. A talajdegradáció jelenlegi tendenciájának megfordítása nemcsak a biológiai sokféleséget és több milliárd ember jólétét javítaná, hanem a helyreállítási, megőrzési és egyéb földgazdálkodási intézkedések révén pozitívan járulna hozzá az éghajlati válsághoz.

Az erdőpusztulás aránya továbbra is magas, annak ellenére, hogy egyre nagyobb erőfeszítéseket tesznek azok fenntartható kezelésére.

A világ erdővel fedett területei tovább zsugorodnak, bár valamivel lassabb ütemben, mint a korábbi évtizedekben. 2015 és 2020 között az erdőirtás éves mértékét 10 millió hektárra becsülték, ez az érték 2010-ben még évi 12 millió hektár volt. Az erdőterületek aránya globálisan a 2000-es 31,9 százalékról 2020-ra 31,2-re csökkent, ami közel 100 millió hektár nettó veszteség, elsősorban a mezőgazdasági terjeszkedés miatt. Ezek az elvesztett erdők a vidéki közösségek megélhetési forrásainak eltűnését, megnövekedett szén-dioxid-kibocsátást, a biológiai sokféleség csökkenését és a talajok leromlását jelentik. Bár az erdőpusztulás továbbra

is magas, a 2020-as adatok azt mutatják, hogy a védett területek és a hosszú távú gazdálkodási tervek hatálya alá tartozó erdők aránya, valamint a tanúsított erdőterületek aránya globális szinten és a világ legtöbb régiójában nőtt vagy stabil maradt. Ma a 4,06 milliárd hektár erdőnek több mint a felére van kezelési terv. Emellett az elsősorban talaj- és vízvédelemre kijelölt erdők aránya növekszik, különösen az elmúlt évtizedben.

A biodiverzitás kulcsfontosságú területeinek kevesebb mint a fele áll védelem alatt, miközben az előrehaladás jelentősen lelassult.

2020-ban átlagosan az egyes szárazföldi és édesvízi kulcsfontosságú biodiverzitási területek 41 százaléka volt védett területen, ami 2000 óta körülbelül 12-13 százalékpontos növekedést jelent. A biodiverzitás szempontjából kulcsfontosságú szárazföldi és édesvízi területek többsége azonban még mindig részben vagy egyáltalán nem fedi le a védelemre szoruló területeket. A 2018-as adatok szerint a biodiverzitási gócpontokon azonosított kulcsfontosságú területeken a vörös listán szereplő védett fajok 21 százaléka él, ezeknek a helyszíneknek azonban csak a 13 százaléka áll teljes és 31 százaléka részleges védelem alatt. Annak érdekében, hogy ezek a különösen veszélyeztetett fajok teljes védelem alá kerüljenek, további bővítésre szorulnak a kulcsfontosságú biodiverzitási területek, melyek növekedése a 2000-es évekhez képest lelassult.

15 SZÁRZAFÖLDI ÉLET

A SZÁRZAFÖLDI ÖKOSZISZTÉMÁK VÉDELME, HELYREÁLLÍTÁSA ÉS FENNTARTHATÓ HASZNÁLATÁNAK TÁMOGATÁSA, A FENNTARTHATÓ ERDŐGAZDÁLKODÁS, A SIVATAGOSODÁS LEKÜZDÉSE, A TALAJDEGRADÁCIÓ MEGÁLLÍTÁSA ÉS VISSZAFORDÍTÁSA, VALAMINT A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG CSÖKKENÉSÉNEK MEGÁLLÍTÁSA

A COVID-19 ELŐTT

A VILÁG NEM TELJESÍTI A 2020-RA KITŰZÖTT CÉLOKAT, MELYEK SZERINT MEGÁLLÍTJA A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG CSÖKKENÉSÉT

▲ TÖBB MINT 31 000 FAJT VÉNYEZET A KIHALÁS

▲ AZ IUCN VÖRÖS LISTÁJÁN SZEREPLŐ TÖBB MINT 116 000 ÉRTÉKELT FAJ 27%-ÁT JELENTI

▲ AZ ERDŐTERÜLETEK TOVÁBBRA IS RIASZTÓ ÜTEMEN CSÖKKENNEK, ELSŐSORBAN A MEZŐGAZDASÁG TÉRHÓDÍTÁSA MIATT

▲ ÉVENTE 10 MILLIÓ HEKTÁR ERDŐ PUSZTUL EL (2015-2020)

A COVID-19-ET IS BELEÉRTVE

▲ A VADON ÉLŐ ÁLLATOK ÉS NÖVÉNYEK KERESKEDELME BOMLASZTJA AZ ÖKOSZISZTÉMÁT, ÉS HOZZÁJÁRUL A FERTŐZŐ BETEGSÉGEK TERJEDÉSÉHEZ

▲ VALÓSZÍNŰLEG A TOBZOSKÁK VOLTAK A KORONAVÍRUS KÖZVETÍTŐ ÁLLATAI

▲ 370 000 TOBZOSKÁT FOGALTAK LE VILÁGSZERTE A HATÓSÁGOK ILLEGÁLIS KERESKEDŐKTŐL (2014-2018)

▲ A FÖLDÖN KÉT MILLIÁRD HEKTÁRNYI FÖLDTERÜLET DEGRADÁLÓDIK, AMI MINTEGY 3,2 MILLIÁRD EMBERT ÉRINT, A FAJOKAT A KIHALÁS FELÉ VEZETI, ÉS FOKOZZA A KLÍMAVÁLTOZÁST

A 113 ORSZÁG MINDÖSSZE EGYHARMADA HALADT JÓ ÚTON AFELÉ, HOGY INTEGRÁLJA A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉGET A NEMZETI TERVEZÉSBE ÉS ELÉRJÉ A NEMZETI CÉLOKAT

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

A MUTATÓKKAL KAPCSOLATOS TOVÁBBI ADATOK ÉS INFORMÁCIÓK A KÖVETKEZŐ CÍMEN ERHETŐK EL: [HTTPS://UNSTATS.UN.ORG/SDGS/REPORT/2020/](https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/)

Tipppek, amiket egyéni szinten tehetsz a szárazföldi ökoszisztémák védelmének érdekében

- Egyél szezonális termékeket! Jobb ízű, olcsóbb és környezetbarát is.
- Hasznosítsd újra használt papírjaidat, és lehetőség szerint próbálj papírmertesen élni!
- Egyél kevesebb húst! A hús előállítás és forgalmazása óriási hatással van az üvegházhatású gázok kibocsátására.
- Készíts saját komposztot! Támogatja a biodiverzitást, gazdagítja a talajt, és csökkenti a műtrágya szükségességét.
- Vásárolj újrahasznosított termékeket!
- A biodiverzitás védelmében alakíts ki a kertedben kisebb-nagyobb virágos sávokat, a nyesedéket, ágakat pedig gyűjtsd egy halomba a kert sarkában! A rovarok, a madarak és a sünök imádni fogják!

A biológiai sokféleség riasztó ütemben csökken.

Az emberi tevékenység visszafordíthatatlan hatása a környezetre a fajok kihalása, ami felborítja a természet egyensúlyát, törékenyebbé és kevésbé ellenállóvá teszi az ökoszisztémákat a potenciális zavarokkal szemben. Globális szinten a fajok kihalásának kockázata körülbelül 10 százalékkal romlott az elmúlt három évtizedben, a vörös listák indexe az 1990-es 0,82-ről 2015-ben 0,75-re, 2020-ban 0,73-ra csökkent (az 1-es érték azt jelzi, hogy egyetlen fajt sem fenyeget a kihalás a közeljövőben, míg a 0 érték azt, hogy minden faj kihalt). Ez azt jelenti, hogy több mint 31 000 fajt fenyeget a kihalás, elsősorban a fenntarthatatlan

mezőgazdaságból eredő élőhelyek elvesztése, az erdőirtás, a fenntarthatatlan betakarítás és kereskedelem, valamint az invazív, idegen fajok miatt. Ha a jelenlegi tendenciák folytatódnak, a Vörös Lista index 2030-ra 0,70-re vagy az alá süllyed. Ennek a veszélyes küszöbértéknek az elhárításához külön vészhelyzeti reagálásra lesz szükség a kritikusan veszélyeztetett fajok védelmére és a mezőgazdaság, az ipar, a kereskedelem és más ágazatok által okozott kihalási kockázat csökkentése érdekében.

MAGYAR EREDMÉNYEK

Magyarország az 15. célban a hat indikátor közül csak négyhez szolgáltat adatot, ezért nehéz teljeskörűen értékelni az ország teljesítményét. A meglévő adatok szerint azonban az ország a cél teljesítésében megrekedt. Az első és egyben egyetlen teljesített cél az áruk és szolgáltatások importjában megtestesülő szárazföldi és édesvízi fajok fenyegetéseihez tartozik, amit az európai országok többsége még nem teljesített. Közepes teljesítményt ért el az ország két egymáshoz hasonló indikátorban, amelyek a biológiai sokféleség szempontjából fontos szárazföldi és édesvízi védett területek átlagos nagyságát mérik. Jelen állás szerint ezek teljesítése megrekedt, és további erőfeszítésekre van szükség, ha 2030-ig az ország el akarja érni az itt kitűzött célokat. A legrosszabb eredményt mégis az egyik legfontosabb mutatóban sikerült produkálni, amely a Vörös Lista indexhez kapcsolódik. Az ország ebben az indexben a 0,93-as szintet tartja már a 2000-es évek eleje óta, viszont a hosszú távú célokban az 1-es értéket kellene elérni. Ebben a célban a többi európai ország sem áll túl jól, ami akár több ezer faj kihalásához is vezethet a kontinensen.

A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG JAVÍTÁSA A VÁROSI TERÜLETEKEN

Járjunk bár széljárta réteken vagy távoli hegyek lankáin, megannyi növény- és állatfajjal találkozhatunk, amelyek mindegyike fontos és pótolhatatlan szerepet tölt be az ökológiai láncban. Hozzávetőlegesen 1,7 millió állat-, növény- és gombafajt fedeztünk fel eddig a bolygón. És ezek csupán azok, amelyekről tudomásunk van, hiszen egyes becslések szerint 8-9 millió faj élhet a Földön.

Világunk észveszejtő sokszínűsége azonban éppoly törékeny, mint amilyen csodálatos. Ez a sokféleség ugyanakkor nem csupán csoda, hanem elengedhetetlen feltétele is a létezésünknek. Ahhoz, hogy civilizációnk jelenlegi formájában fennma-

radhasson a következő évtizedekben, meg kell állítanunk az ökoszisztémák pusztulását. Ennek kapcsán gyűjtöttünk össze néhány kreatív és példamutató kezdeményezést a világból, amelyek rámutatnak: ember és természet igenis tud egyidejűleg egymás mellett létezni.

Costa Rica, melynek trópusi erdei a biodiverzitás valóságos fellegvárai, az erdőirtás teljes betiltásával és a gazdák részére nyújtott pénzügyi ösztönzőkkel hatalmas sikereket ért el az újraerdősítés és az erdővédelem terén. A főváros, San José egyik elővárosában, Ciudad Dulcéban pedig – bármilyen meglepően is hangzik – állampolgárságot adtak a beporzóknak. Óshonos, pollenben gazdag virágfajok telepítésével, méhhotelekkel, az utcák ökofolyosóvá alakításával valóságos rovarmennysort hoztak létre a településen. Emellett fókuszba helyezték a talajvédelmet, a vízgazdálkodást, a lakosoknak pedig könnyen elérhetővé tették az egészséges élelmiszerekhez való hozzáférést. Costa Rica erőfeszítéseit a Vilmos herceg és Sir David Attenborough által alapított Earthshot díjjal honorálták az idén.

Berlinben és Németország több nagyvárosában a vadméh-populációk hanyatlására válaszul vadvirágos szigeteket hoztak létre. A kezdeményezésnek egy 2017-es kutatás adott lendületet, amelyben kimutatták, hogy Németország 1989 óta a repülő rovarok 75 százalékát elvesztette. Ráadásul friss kutatások egyre inkább azt hangsúlyozzák, hogy bár a mézkészítésben jeleskedő házi méhek védelme is fontos, valójában a vadméhek azok, amelyek a beporzásban pótolhatatlan munkát végeznek. A vadméhek általában egy-egy növényfaj porzására „specializálódnak”, így egyes haszonnövények beporzásában nagyságrendekkel hatékonyabbak lehetnek házi rokonaiknál. Erre jó példa a tökfélék (cukkini, sütőtök, spárgatök) esete, amelyek a virágaikat kora reggel nyitják ki, amikor a házi méhek még alszanak. A vadméhek ellenben már ilyenkor is fáradhatatlanul dolgoznak. A paradicsom és padlizsán beporzására pedig a zümmögő poszméhek a legalkalmasabbak, hiszen ezeknek a virágoknak rezgésre van szükségük a megtermékenyüléshez.

Londonban napjainkban 30 vándorsólyom pár él, köszönhetően a város kifejezetten az ő védelmüket szolgáló intézkedéseinek, amelyeknek a

kulcsa a madarak háborítatlanságának biztosítása. A magas épületek külső karbantartása kizárólag augusztus és január között végezhető el, a vándorsólymok tojásrakó szezonján kívül. A fészekrakást pedig alternatív fészekdobozok kihelyezésével segítik elő.

Nottingham városában egy a 70-es évekből visszamaradt, használaton kívüli bevásárlóközpont területét adták vissza a természetnek vizes élőhelyek, fás csoportok és vadvirágos mezők kialakításával. Bár még nem valósult meg, a kezdeményezés mindenképpen előremutató, hiszen városaink tele vannak kihasználatlan terekkel és épületekkel, melyek „visszavadvadászával” élhetőbbé tehetnénk közvetlen lakókörnyezetünket.

A kanadai **Edmontonban** tucatnyi vadfolyosót alakítottak ki városszerte, hogy ezáltal is biztosítsák az élőhelyek közötti kapcsolódást, valamint csökkentsék a vadállatok és emberek találkozásából származó esetleges konfliktusokat. Hasonló vadfolyosók természetesen nem csak Edmontonban, a világ számos pontján épültek. Mind közül Los Angelesben található a legnagyobb, amely egy 10 sávú autópálya felett ível át.

Prága 2019-ben nagyszabású akciót tervezett dolgozt ki, hogy a várost és környezetét a körforgásos gazdasági modell alapelvei mentén fenntarthatóvá

Hamburg virágzó parkja a tv-toronnyal

tegye. Ennek részeként felülvizsgálták a termőterületekben rejlő lehetőségeket is. Az ezertornyú városhoz 1650 hektárnyi mezőgazdasági terület tartozik, amelyen a gazdák kizárólag az organikus és körforgásos mezőgazdaság alapelveit alkalmazva folytathatják tevékenységüket. A rovar- és gombaölő szerek használatát ennek megfelelően betiltották, a földtulajdonosokat pedig a vetéscsergő és szerves trágyák alkalmazására biztatják. Az intézkedéstől számos pozitív hatást várnak lokális szinten: a biológiai sokféleség növekedését, a talajpusztulás visszafordítását, a város élelmiszer-ellátásának változatosabbá tételét és a szállítói láncok rövidülését.

ÖSSZEFOGLALÓ AZ SDG-K HELYZETÉRŐL

A Fenntartható Fejlődési Célokról szóló 2021-es jelentés a rendelkezésre álló legfrissebb adatok és becslések alapján feltárja a válságnak a célokra gyakorolt hatásait. Sajnos a 2021-es jelentés szerint a koronavírus-járvány évek, sőt évtizedek fejlődésének parancsolt megálljt, vagy fordította vissza az eddigi előrelépéseket.

A Covid-19-pandémia azonban tükröként is szolgál a világ számára, amelyben társadalmunk mélyen gyökerező problémáit mutatja meg: elégtelen szociális védelem, gyenge közegészségügyi rendszerek, nem megfelelő egészségügyi ellátás, strukturális egyenlőtlenségek, a környezet degradációja és az éghajlatváltozás. Ezek a problémák mind szerepet játszottak a járvány megjelenésétől az egyes országok járványkezeléséig és a fertőzöttek ellátásáig.

Habár a rengeteg negatív hatás és a jövő tekintetében pesszimista gondolkodás árnyalja, de még a szükséghelyzet is hozott optimizmusra engedő okokat: a rugalmasság, az alkalmazkodóképesség és az innováció eddig soha nem látott mértékben jelent meg. A hatalmas kihívásokkal szemben számos kormány, magánszektor, akadémiai és egyéb közösségek gyors válaszokat, figyelemre méltó kreativitást és új együttműködési formákat mutattak be.

Ezekből kiindulva lássuk a legjelentősebb változásokat a 2021-es jelentés alapján.

Szegénység felszámolása (SDG 1): A Covid-19 az extrém szegénység első növekedésé-

hez vezetett egy generáció óta, így 2020-ban további 119–124 millió ember szorult vissza extrém szegénységbe. Jelenleg tehát a világ népességének több mint 10 százaléka mélyszegénységben él. Szomorú tény, hogy 50 százalékuk 18 év alatti fiatal. Az extrém szegénység leginkább a dél-ázsiai és szubszaharai afrikai régiókat (80 százalék) érinti, ahol a klímaválság okozta szélsőséges időjárási események is hatványozottabban érvényesülnek, miközben az ott élők élelmiszer-biztonsága nem garantált. A fenntartható fejlődési cél teljesítése 2030-ig ezek függvényében talán távolabbinak látszik, mint valaha.

Éhezés megszüntetése (SDG 2): A globális járvány súlyosbítja az éhínséget, ami miatt további 70–161 millió ember válhat az éhezés áldozatává. Ráadásul a klímaválság és a vele járó elsivatagosodás is veszélyezteti a mezőgazdasági hozamokat, emeli az árakat, aminek következtében a közeljövőben tovább nőhet ez a szám. Az élelmiszerárak drágulása a fejlett országokat is érinteni fogja, ami további alultápláltságot okoz.

Ugyanakkor a probléma kétarcú: miközben 821 millió alultáplált ember él a világon, minden 8. felnőtt elhízott, ami az egészségtelen és nem megfelelő táplálkozás hozadéka.

Egészség és jólét (SDG 3): A járvány megállította vagy megfordította az egészségügy fejlődését. Az országok 90 százaléka még mindig jelent egy vagy több zavart az alapvető egészségügyi szolgáltatások terén. Emellett a pandémia a várható élettartamot is lerövidítette. Legalább 400 millió ember nem jut alapvető egészségügyi ellátáshoz, és 10-ből 4 ember a szociális hálón kívül található. 1,6 milliárdan élnek a gyenge állami ellátás és a bármikor bekövetkező egészségügyi krízisek árnyékában, ahol az egészségügyi szolgáltatások törékeny egyensúlya könnyen felborulhat. Az egészségügyi adatok azonban nem csupán a fejlődő országokban aggasztók: minden 2. másodpercben idejekorán meghal egy 30 és 70 év közötti ember, aki szív- és érrendszeri, légúti betegséggel, diabéttel vagy daganattal küzdött.

Minőségi oktatás (SDG 4): A Covid-19 eltörölte az elmúlt 20 évben elért oktatási sikereket. 2020-ban további 101 millió 1–8. évfolyamon lévő diák esett vissza a minimális olvasási szint alá.

Bár javulás figyelhető meg az iskolázottsági rátában, hiszen a fejlődő országokban az iskolaköteles korú gyermekek 91 százaléka részt vesz az oktatásban, továbbra is 57 millió általános iskolás

korú gyerek hullik ki az oktatási rendszerből, főként a szubszaharai Afrikában. Az iskolából kimaradók 53 százaléka konfliktusos övezetben él.

Nemek közötti egyenlőség (SDG 5): A nők elleni erőszak továbbra is elfogadhatatlanul magas, ráadásul a világjárvány ezt tovább fokozza. Minden harmadik nő 15 éves kora óta életében legalább egyszer fizikai és/vagy szexuális erőszaknak volt kitéve.

Világszerte egyre több és több nő áll munkába, ezért a munkahelyeken is kiemelten fontos a nemek közötti egyenlőség kezelése. Szomorú, de a nők fizetése átlagosan még ma is csupán 77 százaléka az ugyanabban a pozícióban dolgozó férfiakéhoz képest. A női vezetők aránya továbbra is alacsony: a nemzeti kormányokban arányuk átlagosan mindössze 24 százalék volt 2018-ban.

Tiszta víz és alapvető köztisztaság (SDG 6): 2020-ban még mindig 2 milliárd ember számára elérhetetlen a biztonságosan kezelt ivóvíz, 3,6 milliárdan nem rendelkeznek biztonságosan kezelt szanitációval és 2,3 milliárd embernek nincs hozzáférése az alapvető higiéniahoz szükséges eszközökhöz és körülményekhez.

A klímaválság egyik legsúlyosabb velejárája a csapadékminták átrendeződése és a folyók vízjárásának megváltozása. Ez pedig olyan veszély, amely több európai államot – köztük Magyarországot is – érint. Egyes előrejelzések szerint 2050-re 4-ből 1 ember ismétlődő vízhiányos periódusoknak lesz kitéve. Az infrastruktúra folyamatos fejlesztése, víztisztító létesítmények építése és a vizes élőhelyek megóvása-helyreállítása kulcsfontosságú lesz a fenntartható fejlődési cél elérésében.

Tiszta és megfizethető energia (SDG 7): A korszerű megújuló energiaforrások részaránya a teljes végső energiafogyasztásból 2018-ban a villamosenergia-ágazatban 25,4, a hőszektorban 9,2, a közlekedési szektorban pedig 3,4 százalék volt. Egyes előrejelzések szerint 2024-ben a nap- és szélenergia felhasználása már meghaladhatja a szénből és földgázból származó energiatermelést.

Az energiafogyasztáshoz köthető kibocsátások a globális üvegházgáz-kibocsátások 73 százalékáért felelnek, így az energiaipar mielőbbi dekarbonizációja elengedhetetlen a klímaválság mérsékléséhez. A tisztaenergia-átmenet ráadásul nem csupán a kibocsátáscsökkentés szempontjából fontos, hanem több millió új munkahelyet teremt, amellyel, hogy sokszorososan megtérülő pénzügyi befektetés is.

Tisztességes munka és gazdasági növekedés (SDG 8): A Covid-19 255 millió teljes munkaidős állás elvesztéséhez vezetett. Ez körülbelül négyszer annyi, mint amennyi a 2008-as globális pénzügyi válság során volt. Ez olyan drámai visszaesés a foglalkoztatottságban, hogy a cél teljesülése nem csupán veszélybe került, de elérése szinte lehetetlennek tűnik.

A dolgozók jelentős hányada továbbra is alulképzettnek számít, ráadásul ez a probléma sokkal jobban érinti a nőket, mint a férfiakat: 85 millió nő és 55 millió férfi alulképzett a munkaerőpiacon.

Ipar, innováció és infrastruktúra (SDG 9): A globális feldolgozóipari termelés a Covid-19-válság miatt 6,8 százalékkal esett vissza 2020-ban. Keserűes fejlemény, hiszen a klímavédelem szempontjából pozitív hatást hozott, hogy a légi utasok száma a 2019-es 4,5 milliárdról 2020-ra 1,8 milliárdra csökkent, ami 60 százalékos mérséklődésnek felel meg.

Legalább 2,6 milliárd embernek, főként a fejlődő országokban, továbbra sem jut állandó áramellátás, és bármilyen meglepő is, de közel 4 milliárdan nem rendelkeznek állandó internet-hozzáféréssel sem.

Optimizmusra ad okot, hogy az előrejelzések szerint a tisztaenergia-átmenettel a megújuló energiaszektor 2030-ra a jelenlegi 2,3 millió ember helyett 20 milliónak adhat munkát világszerte.

Egyenlőtlenségek csökkentése (SDG 10):

A Covid-19 a becslések szerint 6 százalékkal növeli az átlagos Gini-indexet a feltörekvő piacokon és a fejlődő országokban, tovább tágítva a szupergazdagok és extrém szegénységben élők között tátongó hihetetlen szakadékot.

Minden jel arra mutat, hogy a dollármilliárdosok több mint 25 százalékkal növelték vagyoniukat a járvány alatt, mostanra mintegy 10,2 trillió dollárnyi vagyont halmozva fel. Ennek egyik fő oka, hogy felvásárolták az összeomló piacok csődközeli vállalatainak részvényeit, amelyek a járvány enyhülésével azóta újra korábbi értékük közelébe lendültek vissza.

Fenntartható városok és közösségek (SDG 11): A járvány súlyosbította a nyomornegyedek lakóinak helyzetét. A több mint egymilliárd nyomornegyedlakó többsége ebben a három régióban élt 2018-ban: Kelet- és Délkelet-Ázsia: 370 millió; szubszaharai Afrika: 238 millió; Közép- és Dél-Ázsia: 226 millió ember.

Az urbanizáció gyorsulásával világszerte mind többen és többen fognak városokban élni. A jelenlegi 55 százalékos város lakó 2050-re 66 százalékra növekedhet. A nagyvárosok pedig, bár a szárazföldi területek csupán 3 százalékát foglalják el, az energiafogyasztás 60–80, a szén-dioxid-kibocsátás 70 százalékáért felelnek. Az energiafogyasztásuk pedig folyamatosan nő, ezért városaink fenntarthatóvá tétele fontos sarokpontja a klímaváltozás mérséklésének. A megújuló energiák integrálása, a városi autóforgalom csökkentése és az energetikai

szempontból elavult épületek felújítása sürgető beavatkozási pontok.

Felelős fogyasztás és termelés (SDG 12): Az emberek percenként 1 millió műanyag ivópalackot vásárolnak, és évente 5 trillió egyszer használatos műanyag zacskót dobnak ki. Becslések szerint 1950 óta 8,3 milliárd tonna műanyagot gyártottunk globálisan, amelynek a 60 százaléka hulladéklerakóban vagy a természetben végezte. A műanyagok 99 százalékát ráadásul kőolajból, földgázból vagy szénből állítják elő, így a klímaváltsághoz is jelentős mértékben hozzájárulnak. 2050-re a világ kőolajfogyasztásának 20 százalékát a műanyagipar fogja felemészteni. És bár a nagy műanyagszennyezők azt állítják, a termékeik újrahasznosíthatók, ez csupán az igazságnak az egyik fele; a másik fele az, hogy a valaha létrejött műanyag hulladéknak csupán a 9 százalékát hasznosították újra.

Fellépés az éghajlatváltozás ellen (SDG 13): Az üvegházhatású gázok koncentrációja 2020-ban új csúcspontot ért el annak ellenére, hogy a lezárások miatt visszaesés volt tapasztalható. Az üvegházhatású gázok kibocsátásának növekedése megköveteli a gazdaságok szén-dioxid-semlegesség felé történő erőteljesebb elmozdulását.

Az IPCC (Éghajlatváltozási Kormányközi Testület) legújabb jelentése az idén jelent meg, és a legfontosabb üzenete talán az, hogy az emberiségnek még van esélye egy élhető bolygó megtartására, azonban ehhez a kibocsátások azonnali és radikális csökkentése szükséges. A tudományos világ által még biztonságosnak ítélt másfél fokos globális átlaghőmérséklet-emelkedés azonban elúszni látszik. Efelett pedig minden egyes tized fok súlyos következményekkel járhat. A Climate Action Tracker, az egyik legismertebb klíma-monitoring-csoport szerint az országok jelenlegi vállalásaival legalább 2,4 fokos emelkedés várható a század végére, a másfél fokos határértéket pedig valószínűleg már 2030-ig is átléphetjük.

Szerencsére azonban vannak optimizmusra okot adó jelek is: a globális pénzügyi szektor egyre inkább kihátrál a fosszilis energiaforrások mögül, a megújuló energiák használata pedig felívelőben van.

Óceánok és tengerek védelme (SDG 14): Óceánjaink fenntarthatóságát komoly veszély fenyegeti a műanyag- és tengerszennyezés, a halászat összeomlása, az óceánok felmelegedése, a savasodás és az eutrofizáció miatt. Emellett több mint 3

milliárd ember támaszkodik megélhetésében az óceánokra. Szerencsére egyre több ország ismeri fel, hogy tengereink és óceánjaink megóvása kardinális kérdés. Négy latin-amerikai ország, Panama, Ecuador, Kolumbia és Costa Rica bejelentette a Kelet-csendes-óceáni Tengeri Folyosót, amely egy egységes, 500 ezer négyzetkilométernyi területet felölelő halászásmentes övezet lesz. A területen a teknősök, bálnák, cápák és rájak számára fontos migrációs sávok húzódnak. A COP26 során Ecuador miniszterelnöke, Guillermo Lasso bejelentette továbbá, hogy a Galápagos-szigetek környéki tengeri rezervátumot is kibővíti 60 ezer négyzetkilométerrel.

A Zöld-foki-szigeteken már évek óta jelentős erőfeszítéseket tesznek a tengeri teknősök védelmében. A kitartó munka pedig meg is hozta a gyümölcsét: 2021-ben mintegy 200 ezer teknősfészket számláltak a partokon, ami óriási ugrás a 2015-ös 10 ezer után. A növekedés oka azonban nem feltétlenül csak pozitív, hiszen a rohamosan csökkenő cápopuláció is hozzájárult a számok jelentős növekedéséhez. A műanyagszennyezés problémája sajnos továbbra is megoldatlan, és bár egyes országok – mint Franciaország is, ahol 2022-től betiltják a friss élelmiszerek műanyag csomagolását – tesznek lépéseket a szennyezés csökkentése érdekében, ezek sajnos nem elég radikálisak és nem elég átfogók. Egyes becslések szerint továbbra is évi 8 millió tonna műanyag köt ki a tengerekben, ráadásul a szennyezés nem csupán a vízfelszínen, hanem a tengerfenéken is óriási károkat okoz a tengeri ökoszisztémákban.

Szárazföldi ökoszisztémák védelme (SDG 15): Az IUCN Vörös Listája által értékelte fajok több mint negyedét a kipusztulás fenyegeti. A kihálás veszélyével szembenező fajok aránya: kétélűek 41, tülevelűek 34, zátonyépítő korallak, emlősök 26, madarak 14 százalék.

Az emberi beavatkozások a szárazföldi területek 75 százalékát érintik, a gyorsuló urbanizáció és a rossz mezőgazdasági gyakorlatok pedig egyre inkább csökkentik és degradálják a vadon élő állatok életterét. Ezzel párhuzamosan az elsivatagosodás miatt évente 12 millió hektárt veszítünk el: ezekről a területekről kiszorultak az őshonos fajok.

Béke, igazság és erős intézmények (SDG 16): A világháború fokozza a gyermekek kizsákmányolásának kockázatát, beleértve a gyermekkereskedelmet és a gyerekmunkát. 2018-ban az emberkereskedelem minden harmadik áldozata

gyermek volt, 2020-ban a gyermekmunka száma 160 millióra emelkedett, ami két évtized óta az első növekedés. Legalább 10 millió olyan ember él a Földön, akik egyik államhoz sem tartoznak: nincs nemzetiségük és nincsenek ehhez kapcsolódó jogaik. A klímaváltság erősödésével mind többen kényszerülnek majd élhetetlenné vált területeken fekvő otthonaik elhagyására, ami további globális konfliktusok forrása lesz.

Partnerség a célok eléréseért (SDG 17): Az alacsony, valamint az alacsonyabb, közepes jövedelmű országok 63 százalékának további finanszírozásra van szüksége az adatokat és a statisztikákat érintő infrastruktúrák fejlesztéséhez, hogy megbirkózzanak a világháború jelentette kihívásokkal. Az ENSZ szakosztálya szerint évente legalább 5 trillió dollár kellene ahhoz, hogy a fenntartható fejlődési célok 2030-ig teljesülhessenek.

A cikk szakértő partnerünk, a Planet Fanatics' Network gondozásában készült. Szerzői: **SZOMOLÁNYI KATALIN, PÁLFI NÁNDOR ÉS SZEPESI MÁTÉ**, a Planet Fanatics' Network munkatársai.

Kiadónk, a Ringier Axel Springer, a fontos ügyek mellett áll: kiadványainkban közérthetően és hitelesen tájékoztatunk arról, mi mindent tehetünk közösen a fenntartható fejlődés érdekében.

COP26

2021 novemberében tartották meg az ENSZ 26. globális éghajlatváltozási konferenciáját Glasgow-ban, amelynek fő fókuszai voltak: az alkalmazkodás, a csökkentés és finanszírozás megerősítése, valamint a Párizsi Megállapodás karbonkereskedelmi és átláthatósági kérdéseinek tisztázása.

Az alkalmazkodás terén felállítottak egy munkaprogramot, amely meghatározza a globális alkalmazkodási célt, és amely a klímaváltság megoldásaira koncentrál.

A csökkentési klímapolitika jó irányba mozdult, az előrehaladás azonban még mindig lassú, és a 1,5 Celsius-fokos küszöbérték egyre nehezebben elérhetőnek látszik.

A vállalatok fényében a század végére a hőmérséklet-emelkedés várhatóan eléri a 2,4 °C-t, 2030-ig pedig kétszer annyi üvegházhatású gáz kerülhet a légkörbe, mint amennyi a 1,5 Celsius-fokhoz megengedett lenne. A szén kivezetésére sem született ambiciózus közös vállalat, pedig ha 2030-ig nem zárjuk be a világ szénerőműveinek legalább a 40 százalékát, nincs esély tartani a 1,5 Celsius-fokot. Létrejött azonban az első olyan nemzetközi egyezmény, amely az olaj- és gázipar külföldi támogatásának beszüntetését célozza.

A finanszírozásban az alkalmazkodásra irányuló dupla igényt jól fogadták a résztvevők, és megerősítették, hogy évente 100 milliárd dollárt biztosítsanak a fejlett országok a fejlődőknek.